

Riikka Heikkilä

SIEVIN HAJA-ASUTUSALUEEN KIRJASTOPALVELUT

Kyselytutkimus asiakkaille

SIEVIN HAJA-ASUTUSALUEEN KIRJASTOPALVELUT

Kyselytutkimus asiakkaille

Riikka Heikkilä
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Kirjasto- ja tietopalvelun
koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Riikka Heikkilä

Opinnäytetyön nimi: Sievin haja-asutusalueen kirjastopalvelut: kyselytutkimus asiakkaille

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistumislukukausi ja –vuosi: Kevät 2014 Sivumäärä: 43 + 4 liitesivua

Tässä työssä selvitetään asiakkaiden mielipiteitä siitä, miten Sievin haja-asutusalueen kirjastopalvelut pitäisi järjestää. Työn toimeksiantajana toimii Sievin kunnankirjasto. Kunnan kirjastoauto on tulossa tiensä päähän, joten kirjaston on mietittävä, miten haja-asutusalueen kirjastopalvelut järjestetään tulevaisuudessa.

Työn tietoperustassa käsitellään aluksi maaseudun ja haja-asutusalueen määritelmää. Sen jälkeen kerrotaan maaseudun kirjastopalveluiden erityispiirteistä ja palveluiden merkityksestä kuntalaisille. Seuraavaksi esitetään eri vaihtoehtoja, joilla kirjastopalveluita voidaan tarjota haja-asutusalueelle. Lopuksi kerrotaan Sievin kunnasta ja kirjastosta.

Tutkimus suoritettiin kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Asiakaskysely toteutettiin lokakuussa 2013 jakamalla lomakkeita kirjastoautossa ja pääkirjastossa. Lisäksi lomake oli tulostettavissa kunnan nettisivuilta. Kouluille lähetettiin oma kysely sähköpostilla. Asiakaskyselyyn saatiin 26 vastausta ja sähköpostikyselystä kolme. Tämä tarkoittaa sitä, että kyselyjen vastausprosentit ovat melko alhaisia.

Sekä asiakkaat että koulut olivat sitä mieltä, että kirjastoauto lisäpalveluineen olisi paras tapa järjestää haja-asutusalueen kirjastopalvelut. He olivat myös tyytyväisiä nykyisiin kirjastoauton palveluihin. Lisäpalveluista suosituin oli ennakoäänestys. Seuraavaksi suosituimpia olivat postin palvelut, Kelan lomakkeet sekä tulostus- ja kopiointimahdollisuus.

Kirjastoauto olisi paras tapa järjestää kunnan haja-asutusalueen kirjastopalvelut myös tulevaisuudessa. Tämän palvelun etuna on se, että autosta voi saada mahdollisimman samanlaiset palvelut kuin pääkirjastosta. Lisäpalveluilla, kuten myymällä postimerkkejä, jakamalla Kelan lomakkeita ja tarjoamalla mahdollisuutta tulostamiseen, voitaisiin helpottaa kuntalaisten arkea ja lisätä heidän hyvinvointiaan. Asiakkaat ovat myös tyytyväisiä nykyisiin palveluihin, joten niihin ei tarvitsisi tehdä suuria muutoksia.

Asiasanat: haja-asutusalueet, maaseutu, kirjastopalvelut, kyselytutkimus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Library and Information Services

Author: Riikka Heikkilä

Title of thesis: The library services of rural Sievi: A questionnaire for clients

Supervisor: Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2014

Number of pages: 43 + 4 appendices

The purpose of this thesis was to find out how the library services of rural Sievi should be organized in clients' opinion. The thesis was commissioned by Sievi library. The mobile library of Sievi is quite old so the library has to consider how to organize the library services of rural Sievi in future.

The theoretical background of this thesis dealt with the definitions of rural area and countryside. Chapter three described the special characteristics of library services in rural area and the importance of library services for the inhabitants of a municipality. Chapter four introduced different ways of how library services can be provided in rural areas. Chapter five described Sievi municipality and Sievi library.

The study was executed through quantitative research method. A questionnaire study for clients was carried out by delivering inquiry forms in mobile library and main library. The respondents could also print the form from municipality's website. A questionnaire for schools was delivered via e-mail. 26 forms were received from clients and three e-mails from schools. Consequently, the response rates of questionnaires were quite low.

Both clients and schools considered that mobile library with additional services would be the best way to provide library services in rural area. Furthermore, they were satisfied with current services. Advance voting was the most popular additional service. Other popular additional services included postal service, the forms of Social Insurance Institution and possibilities for printing and copying.

Mobile library would be the best way to provide library services in rural Sievi in future. The additional services library could facilitate clients' life. Clients are also satisfied with current services, thus there is no need to make any major changes.

Keywords: rural area, countryside, library services, survey

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MAASEUDUN JA HAJA-ASUTUSALUEEN MÄÄRITELMÄ	8
3	KIRJASTOPALVELUT MAASEUDULLA	9
	3.1 Maaseudun kirjastopalveluiden erityispiirteitä	9
	3.2 Kirjaston merkitys kuntalaisille.....	11
4	VAIHTOEHTOJA KIRJASTOPALVELUIDEN TARJOAMISEKSI HAJA- ASUTUSALUEELLA.....	14
5	SIEVIN KUNTA JA KIRJASTO	18
	5.1 Sievin kunta.....	18
	5.2 Sievin kunnankirjasto	21
6	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	23
7	TULOKSET.....	26
	7.1 Asiakaskysely.....	26
	7.2 Sähköpostikysely kouluille.....	30
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	32
9	POHDINTA	35
	LÄHTEET	38
	LIITTEET.....	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena ovat Sievin haja-asutusalueen kirjastopalvelut ja sen toimeksiantaja on Sievin kunnankirjasto. Kunnan haja-asutusalueen kirjastopalvelut järjestetään tällä hetkellä kirjastoautotoiminnalla, ja nykyinen auto on otettu käyttöön vuonna 1996 (Holme & Sivenius 2009, 344). Kirjastoautojen käyttöiäksi on määritelty 15–20 vuotta (Pirhonen 2013, 2), joten auto alkaa olla tiensä päässä. Siksi kirjaston on mietittävä, miten palveluja voitaisiin tulevaisuudessa tarjota haja-asutusalueelle.

Sievi sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan eteläosassa. Kunnassa oli vuoden 2012 lopussa 5241 asukasta (Tilastokeskus 2013, hakupäivä 2.9.2013). Sievin kirjasto koostuu pääkirjastosta ja kirjastoautosta (Sievin kunta 2013c, hakupäivä 28.2.2013). Kirjaston kokoelmassa oli vuonna 2012 55 762 kappaletta erilaisia aineistoja. Lainoja oli samana vuonna 106 312 kappaletta, joista noin kolme neljäsosaa oli kirjalainoja ja noin yksi neljäsosa muita aineistoja. (Kirjastot.fi 2013a, hakupäivä 1.8.2013.)

Työn tarkoituksena on selvittää asiakkaiden mielipiteitä siitä, miten palvelut voitaisiin järjestää. Tutkimus tehtiin kvantitatiivisella menetelmällä asiakaskyselynä. Kyselyn lisäksi koulujen mielipidettä kysyttiin sähköpostitse. Kyselyiden tuloksia voidaan käyttää apuna suunniteltaessa haja-asutusalueen kirjastopalveluja.

Työn tietoperustassa avataan aluksi maaseudun ja haja-asutusalueen käsitteitä. Luvussa kolme käsitellään maaseudun kirjastopalveluita kertomalla niiden erityispiirteistä ja merkityksestä kuntalaisille. Neljännessä luvussa kerrotaan eri vaihtoehdoista, joilla kirjastopalveluita voitaisiin tarjota kuntalaisille. Viidennessä luvussa esitellään Sievin kuntaa ja työn toimeksiantajaa Sievin kunnankirjastoa. Kuudennessa luvussa taas kuvataan tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteutus.

Löysin työn aiheen keskusteltuani Alavieskan ja Sievin yhteisen kirjastotoimenjohtajan kanssa mahdollisista opinnäytetyön aiheista. Valitsin tämän aiheen, koska minua kiinnostavat erilaiset vaihtoehdot, joilla kirjastopalveluita voitaisiin viedä haja-asutusalueelle. Valitsin aiheen myös siksi, että nykyisin monissa kunnissa kirjastoautopalvelut ovat lakkautusuhan alla, joten haja-asutusalueen palveluiden pohtiminen on ajankohtaista myös muissa kirjastoissa.

Tutkimuksia haja-asutusalueen palveluiden järjestämisestä asiakkaiden näkökulmasta on melko vähän. Esimerkiksi Haggis ja Goulding (2003, 80) ovat tutkineet kirjastopalveluiden järjestämistä yhden talon pysäkeillä Englannin maaseudulla. Tutkimuksessa vertailtiin viittä erilaista palvelumuotoa: kirjastoautoa, kyläkaupan yhteydessä toimiva lainauspistettä, kirjojen lainaamista postitse, asioimiskuljetuksen järjestämistä kirjastoon sekä vapaaehtoisten suorittamaa kirjojen kotiinkuljetuspalvelua. Heidän tutkimuksensa yhtenä menetelmänä oli asiakaskysely. (sama, 83.)

Kyselystä kävi ilmi, että asiakkaat halusivat käyttää mieluiten kirjastoauton palveluja. Muista palveluista he halusivat mieluiten lainata kirjansa joko postin kautta tai vapaaehtoisten kuljettamana. Kyläkaupan yhteydessä toimiva lainauspiste ja kuljetuksen järjestäminen kirjastoon saivat kyselyssä vähiten kannatusta. (sama, 89.) Kyselystä oli selvästi havaittavissa, että asiakkaat halusivat kirjaston palveluiden tulevan heidän luokseen. Tämä selittyy todennäköisesti sillä, että kyselyyn vastasi paljon vanhempia ihmisiä. (sama, 92.)

2 MAASEUDUN JA HAJA-ASUTUSALUEEN MÄÄRITELMÄ

Maaseudulle ei ole yksiselitteistä määritelmää, koska maaseutualueet ovat vaihtelevia ja monimuotoisia. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (2009, 17) käyttää määrittelyssään Maa- ja metsätalousministeriön kolmijakoa, joka on päivitetty vuonna 2006. Tässä määritelmässä maaseudun kunnat jaetaan kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun.

Kaupunkien läheisellä maaseudun kunnat ovat usein muuttovoittokuntia. Niillä on usein mahdollisuus monipuolista palvelujaan, ja lapsiperheet suosivat näitä alueita. Ydinmaaseudulla kuntakeskusten palvelut ovat monipuolisia, ja kylät ovat elinvoimaisia. Alueella on erikoistunutta maataloutta kuten turkistarhausta ja sikataloutta. Ydinmaaseudun kunnat sijaitsevat pääasiassa Etelä- ja Länsi-Suomessa. Harvaan asutun maaseudun piirteitä ovat nuorten poismuutto ja väestön ikääntyminen. Palvelut häviävät kunnista, mutta toisaalta alueella on kaivostoimintaa ja kilpailukykyisiä yrityksiä. Suurin osa harvaan asutusta maaseudusta sijaitsee Pohjois- ja Itä-Suomessa. (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2009, 17.)

Haja-asutusalue voidaan määritellä esimerkiksi kaupunki- tai kuntakeskuksen tai muuhun siihen verrattavan taajaan asutun alueen ulkopuoliseksi alueeksi (Valtioneuvoston asetus haja-asutusalueiden kyläkauppojen tukemisesta 1062/2003 2 §). Taajamalla taas tarkoitetaan vähintään 200 asukkaan rakennusryhmiä, joissa rakennusten etäisyys toisistaan ei tavallisesti ole yli 200 metriä (Tilastokeskus 2011, hakupäivä 1.2.2013).

3 KIRJASTOPALVELUT MAASEUDULLA

Kekki (2006, 6) toteaa kirjastojen kehittämissuunnitelmassa ”Maaseudun kirjasto monipalvelukeskuksena”, että kirjastopalvelut ovat kunnan peruspalveluita, jotka on saatava läheltä. Heinisuo, Koskela ja Saine (2004, 18) määrittelevät peruspalvelun palveluksi, joka koskee suurta määrää ihmisiä, vaikuttaa kansalaisten jokapäiväiseen elämään merkittävästi, ja jonka puuttuminen voi aiheuttaa huomattavia ongelmia. Kirjastolaissa (1998/904 2:3 §) kirjastopalvelujen järjestäminen on määrätty kuntien tehtäväksi. Kunta voi järjestää palvelut itse, yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai jollain muulla tavalla (sama).

Yleisten kirjastojen palveluiden tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen (Kirjastolaki 1998/904 1:2 §). Kirjastopalveluiden järjestämisen lähtökohtana onkin ajatus, että kansalaisilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet laadukkaisiin kirjastopalveluihin asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta (Kekki 2006, 31).

3.1 Maaseudun kirjastopalveluiden erityispiirteitä

Opetusministeriön (2006, 8) Kirjastojen kehittämissuunnitelmassa todetaan kirjastojen olevan monipalvelukeskuksia, koska niiden tehtäväkenttä on laajentunut ja tullut entistä vaativammaksi. Maaseudulla kirjastojen tehtävät ovat monipuolisempia kuin kaupungissa (Rinta-aho 2012, 13). Tämä johtuu siitä, että kirjasto on monilla paikkakunnilla ainoa paikka, jossa esimerkiksi autetaan tietoyhteiskuntataitojen oppimisessa, pidetään yllä lasten ja nuorten lukutaitoa sekä järjestetään kulttuuritapahtumia (Kekki 2006, 26). Opetusministeriö (2006, 8) kuitenkin muistuttaa, että kirjastojen monipuolisista tehtävistä huolimatta niiden ensisijainen tehtävä on toimia kirjastona. Myös asiakkaat odottavat kirjastoilta eniten niiden ydinosaamista eli tiedonhallintaa,

aineiston ja tiedon etsimistä, valintaa, hyödyntämistä ja arviointia (Opetusministeriö 2006, 8, 17).

Kirjasto on maaseudulla tärkein toimija väestön sivistystason ja lukutaidon ylläpitämisessä, koska se tavoittaa kaiken ikäiset asukkaat ja on yksi kuntalaisten eniten käyttämistä palveluista (Opetusministeriö 2006, 15). Se on myös monissa kunnissa ainoa paikka, josta saa laajasti kaunokirjallisuutta, ajantasaista tietokirjallisuutta, lehtiä, musiikkia, elokuvia ja muita tallenteita sekä tiedonhakupalveluita (sama; Opetusministeriö 2009, 16). Kirjaston merkitys erilaisten aineistojen tarjoajana korostuu maaseudulla, koska siellä ei välttämättä ole kirjakauppoja, antikvariaatteja tai muita palveluita, joista voisi saada näitä materiaaleja (Kekki 2006, 18).

Maaseudun palveluiden hyviä ominaisuuksia ovat esimerkiksi joustavuus, vähäiset ruuhkat ja tutut ihmiset (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2007, 18). Asiakkaat, erityisesti kaupungista saapuvat mökkiläiset, pitävät maaseudun kirjastojen positiivisena puolena sitä, että kirjojen saatavuus on pienemmällä paikkakunnalla usein parempi kuin kaupungissa (Kekki & Mäkinen 2005, 6). He arvostavat myös yksilöllistä ja ystävällistä palvelua sekä sitä, että palvelu on kävelymatkan päässä (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2007, 18).

Maaseudun kirjastoille on tyypillistä erikoistuminen käyttäjien tarpeisiin (Opetusministeriö 2006, 21). Pienten paikkakuntien etuna on asiakkaiden ja heidän elämäntilanteidensa tunteminen. Tällöin palvelut voidaan suunnitella juuri heille sopiviksi. (Kekki 2006, 24). Amberg (2010, 29) toteaa artikkelissaan asiakkaiden tuntemisen olevan sekä hyvä että huono asia. Hyvänä puolena tässä on asiakkaiden lukutottumusten tunteminen, joka auttaa suosittelemaan juuri heille sopivia kirjoja. Huonona puolena hän pitää sitä, että työntekijöillä saattaa olla vaikeuksia muuttaa totuttuja tapoja ja kokeilla jotain uutta. (sama.)

Kekin ja Mäkisen (2005, 19) vuoden 2005 kirjastokyselyn koosteessa todetaan, että pienillä paikkakunnilla kirjastot ovat paikallisia tietotoimistoja. Niistä kysytään tietoa monenlaisista paikkakunnan asioista ja tapahtumista (sama). Kirjasto toimii myös kunnan sisäisenä tiedotuspisteenä. Siellä on esillä kunnan

ja maakuntahallinnon pöytäkirjoja ja siellä voi käyttää kunnan sisäisen asiain palveluita. Varsinkin maaseudulla kirjasto sopii tähän tarkoitukseen, koska se tavoittaa aukioloaikojensa ja kirjastoautoreittiensä ansioista monet kuntalaiset. (Kekki 2006, 25.)

3.2 Kirjaston merkitys kuntalaisille

Kirjaston palveluilla on positiivisia vaikutuksia kuntalaisten elämään. Oksasen ja Antmanin (2013, 10) mukaan kulttuuri ja opiskelu, joita kirjasto tukee, saavat kaikenikäiset tuntemaan itsensä terveemmiksi ja onnellisimmiksi. Kirjasto ehkäisee maaseudun asukkaiden tiedollista ja sosiaalista syrjäytymistä torjumalla yksinäisyyttä ja edistämällä yhteisöllisyyttä (Opetusministeriö 2009, 15, 30). Siellä voi tavata tuttuja ja vaihtaa kuulumisia, joten esimerkiksi yksin elävälle ihmiselle se on tärkeä käyntikohde (Kekki & Mäkinen 2005, 6, 20; Opetusministeriö 2006, 18). Kirjastopalvelut tukevat myös kuntalaisten hyvinvointia. Kirjasto mahdollistaa kehittymisen ihmisenä tarjoamalla edellytykset muun muassa omaehtoiseen opiskeluun (Kekki & Mäkinen 2005, 18, 20). Tämän seurauksena asiakkaalla voi olla esimerkiksi paremmat edellytykset huolehtia terveydestään (Opetusministeriö 2006, 15).

Kirjastojen tärkein palvelu on kirjallisuuden tarjoaminen. Serola ja Vakkari (2011, 5) ovat tutkineet yleisten kirjastojen käyttöä ja sen tarjoamia hyötyjä kuntalaisten arjessa. Heidän aineistonaan oli kyselytutkimus, johon vastasi 1000 15–74-vuotiasta suomalaista (sama, 24). Tutkimukseen vastanneista 78 % oli lainannut kirjoja viimeisen 12 kuukauden aikana. Kirjaston tarjoamista palveluista kauno- ja tietokirjallisuuden tarjoaminen hyödytti kuntalaisia eniten. 71 % tutkimukseen vastanneista oli hyötynyt kaunokirjallisuuden ja 67 % tietokirjallisuuden kokoelmista. (sama, 93–94.)

Työikäiset kuntalaiset saavat kirjastosta virkistystä ja tietoa. Viihdelukemisen mahdollistamisen lisäksi kirjasto järjestää erilaisia kirjallisuus- ja lukupiirejä, kirjailijatapahtumia sekä muita kulttuuritapahtumia, joista aikuiset voivat hakea piristystä elämäänsä. (Ainali 2012a, 17–18.) Monipuolinen tietokirjallisuuden

kokoelma hyödyttää työssä käyviä heidän harrastuksissaan ja arkielämässään. Se auttaa esimerkiksi terveyteen, ihmissuhteisiin, matkailuun ja asumiseen liittyvissä asioissa. Kokoelma tukee myös ihmisiä heidän työtehtäviensä hoidossa, ammatillisessa kehittämisessä ja opiskelussa. (Serola & Vakkari 2011, 61.)

Lapsille ja nuorille kirjasto tarjoaa monipuolista ja jokaiselle ikätasolle sopivaa luettavaa sekä muuta aineistoa. Oman kehitystason mukainen kirjallisuus on tärkeää lapselle, koska lastenkirjat tukevat kielen kehitystä sekä auttavat ymmärtämään ympäröivää maailmaa ja olemassaolon lakeja (Syötä satuja: lukueväitä lapsuuteen 2008, 38). Mäen ja Arvolan (2009, 22) mukaan sadut ja lukeminen antavat lapselle haasteita, jotka vievät hänen kehitystään eteenpäin. Kirjaston tarjoamat aineistot ovat myös tärkeitä lasten ja nuorten lukutaidon ylläpidossa (Opetusministeriö 2006, 20). Lisäksi ne tukevat koulujen kirjallisuuden opetusta ja auttavat perheitä edistämään lasten lukuharrastusta (Kekki 2006, 26, 34).

Perinteisen aineiston lainaamisen lisäksi kirjasto tukee koulujen opetusta myös erilaisilla opastuksilla. Se antaa koululaisille esimerkiksi kirjastonkäytön, tiedonhaun ja mediakasvatuksen oppitunteja, joilla harjoitellaan tiedonhakutaitoja ja kriittistä suhtautumista mediaan (Ainali 2012a, 18). Nämä oppitunnit ovat tärkeitä opettajille, koska heidän resurssinsa opastaa oppilaitaan vaatimaan tiedonhallintaan ovat rajalliset. Lapsille, nuorille ja kouluille annettavat palvelut ovat merkittävä osa kirjaston palvelutarjontaa, sillä päiväkodit, koulut ja toisen asteen oppilaitokset ovat ahkeria kirjaston käyttäjiä. (Opetusministeriö 2009, 26.)

Kirjasto voi palveluillaan parantaa ikääntyneiden elämänlaatua (Opetusministeriö 2009, 30). Kulttuuripalvelut auttavat vanhusten masentuneisuuden ja yksinäisyyden ehkäisyssä sekä pitävät yllä heidän toimintakykyään (Oksanen & Antman 2013, 10). Sloanin (2009, 49) mukaan kirjastopalvelut tukevat omalta osaltaan ikääntyneiden mahdollisuutta asua kotonaan. Heidän asumistaan voidaan tukea esimerkiksi tarjoamalla kirjaston kotipalvelua. Kirjasto on tärkeä myös niille ikääntyneille, joiden näkökyky on

heikentynyt. Sen kautta he voivat saada isotekstisiä kirjoja ja äänikirjoja, joiden avulla he voivat jatkaa lukuharrastustaan (Sloan & Vincent 2009, 19). Lisäksi kirjasto tarjoaa ikääntyneille tietoa heidän elämäntilanteessaan ajankohtaisista asioista, kuten esimerkiksi eläkkeelle jäämisestä, terveydestä, erilaisista etuuksista ja tuista sekä menetyksen kohtaamisesta (Sloan 2009, 49).

4 VAIHTOEHTOJA KIRJASTOPALVELUIDEN TARJOAMISEKSI HAJA-ASUTUSALUEELLA

Kirjastot ovat joutuneet kovien säästöpainneiden alle. Niiden täytyykin miettiä uusia palveluvaihtoehtoja, koska kirjastoauto ei ole aina kaikista halvin tapa viedä kirjastopalveluja haja-asutusalueelle. Kirjastot ovatkin kehittäneet monia erilaisia vaihtoehtoja tarjota palveluja taajaman ulkopuolelle. Niitä ovat muun muassa monipalveluauto, kirjaston palvelupiste, kirjojen lähettäminen postitse, vapaaehtoiset kirjojen toimittajat, asiakkaiden kuljettaminen kirjastoon ja siirtokokoelmat.

Yleisin tapa tarjota kirjastopalveluita haja-asutusalueelle on kirjastoauto. Kyöstiö (2009, 711) on määritellyt kirjastoauton pieneen lähikirjastoon verrattavissa olevaksi liikkuvaksi kirjastoksi, josta ne ihmiset, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää kiinteää kirjastoa, saavat mahdollisimman samanlaiset palvelut kuin kiinteän kirjaston käyttäjät. Haja-asutusalueen asukkaiden lisäksi kirjastoautot palvelevat usein myös kunnan päiväkoteja, kouluja ja vanhusten palvelutaloja (Heinisuo, Koskela & Saine 2004, 32). Vuonna 2012 Suomessa oli yleisten kirjastojen tilastojen mukaan 151 kirjastoautoa ja 12 324 kirjastoauton pysäkkiä (Kirjastot.fi 2013c, hakupäivä 12.11.2013). Pirhosen (2013, 2) mukaan kirjastoautopalveluja tarjosi samana vuonna 129 kuntaa tai seutukirjastoa.

Kirjastoautojen määrä on pienentynyt 1990-luvulta lähtien ja tämä suuntaus jatkuu edelleen. Syynä ovat kuntien säästöpainneet sekä väestön muuttoliike syrjäseuduilta taajamiin ja kasvukeskuksiin. (Kyöstiö 2004, hakupäivä 12.11.2013.) Oman kirjastoauton lakkauttamisen jälkeen kunnat voivat jatkaa kirjastoautopalveluiden tarjoamista esimerkiksi hankkimalla yhteisen kirjastoauton naapurikuntien kanssa tai ostamalla kirjastoautopalvelut toisesta kunnasta (Heinisuo, Koskela & Saine 2004, 32).

Monipalveluautossa asiakkaille tarjotaan kirjastopalveluiden lisäksi myös muita palveluita yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Lehtosen (2005, 14–15) mukaan

monipalveluautossa voivat olla kauppa-, posti- ja pankkipalvelut, kunnan ja valtion lomakepalvelut sekä terveydenhoitajan vastaanotto. Lisäksi palvelutarjontaa voidaan laajentaa langattomien tietoliikenneyhteyksien avulla (Lehtonen 2005, 14).

Esimerkiksi Leppävirralla toimii monipalveluauto Tilda, joka on aloittanut toimintansa vuonna 2008. Autossa on internet-yhteydellä varustettu tietokone, jossa on tulostin kopiointimahdollisuudella. Se voi kuljettaa asiakkaiden kauppakasseja, pyykkipusseja, lääkkeitä ja hoitotarvikkeita sekä kahta matkustajaa. Asiakkaat voivat myös jättää postia kuljetettavaksi kirkonkylän postiin sekä ostaa postimerkkejä. Auton etuosa on eristettävissä terveydenhuollon mittauksia ja tietokoneen käyttöä varten. Terveydenhuollon palveluja autossa edustavat erilaiset teemapäivät ja mahdollisuus verenpaineen mittaamiseen. Kirjoille on hyllytilaa noin 90 metriä, ja autoon mahtuu 3600–4000 kirjaa. Lisäksi autossa on neljä vaihdettavaa kirjavaunua, joilla täydennetään kirjakokoelmaa. (Leppävirran kunnankirjasto 2013, hakupäivä 1.8.2013.)

Bensteadin, Spaceyn ja Gouldingin (2004, 405) mukaan kirjaston palvelupiste sijaitsee yleensä jonkin kylän muun palvelun yhteydessä. Sellaisen voi perustaa muun muassa kylätaloihin, postitoimistoihin, monitoimitaloihin, terveyskeskuksiin ja kouluihin (sama). Esimerkiksi Norfolkissa on perustettu kirjaston palvelupisteitä kyläkauppoihin. Niiden palveluihin kuuluvat kirjojen ja muiden materiaalien lainaus, kirjojen varausspalvelu sekä pääsy kirjaston aineistotietokantaan. Palveluita voi käyttää kauppojen aukioloaikoina, joten niitä voivat hyödyntää myös ne, jotka eivät pääse päivisin kirjastoautoon. (sama, 402.)

Kirjasto voisi lähettää asiakkaan lainaamat kirjat postitse. Palvelua varten kirjaston pitää luoda erilaisia kirjalistoja ja lähettää ne asiakkaille sekä hankkia postitukseen tarvittavia välineitä. Lisäksi aineistojen palauttamisesta tulisi tehdä mahdollisimman helppoa esimerkiksi vastauslähetyspalvelulla. Tämä tapa olisi kallis, sillä palvelusta aiheutuisi kirjastolle erilaisia kuluja. Kirjojen postitusta ei toisaalta voida pitää parhaana asiakaspalvelumuotona, koska siinä ollaan

melko vähän tekemisissä asiakkaiden kanssa. Se voi myös olla kallis verrattuna kirjastoautopalveluihin. (Haggis & Goulding 2003, 84, 90.)

Vapaaehtoiset voivat olla vaihtoehto, kun toimitetaan aineistoja asiakkaille. Ainali (2012b, 35–36) kertoo, että Kalajoen kaupunginkirjasto aloitti vuonna 2008 yhdessä SPR:n kanssa Kirja ystävälle kirjastosta -palvelun. Sen ideana on, että SPR:n vapaaehtoinen ystävä toimittaa asiakkaan toivomat kirjat kotiin ja palauttaa ne myöhemmin kirjastoon. Kirjaston aineisto kuljetetaan kassissa, jossa on kirjastokortti ja palautevihko. Asiakkaille on laadittu erilaisia aineistoluetteloita, joista he voivat valita lainansa. He voivat myös pyytää henkilökuntaa valitsemaan itselleen luettavaa. Palvelussa on mukana kymmenen asiakasta ja viisi vapaaehtoista. (sama.)

Asiakkaat voidaan myös kuljettaa kirjastoon. Matkustaminen voi tapahtua esimerkiksi kunnan järjestämällä kuljetuksella tai kutsutaksilla, jolloin kirjasto osallistuu kyydin kustannuksiin. (Haggis & Goulding 2003, 86–87.) Tämän vaihtoehdon etuna olisi se, että asiakkaat pääsisivät käyttämään kaikkia kirjaston tarjoamia palveluja. Lisäksi he voisivat samalla hoitaa kylällä muita asioitaan. (Heinisuo ym. 2004, 32.) Petäjäsoja (2012, 72) kuitenkin huomauttaa, että esimerkiksi ikääntyneiden päiväohjelma saattaa olla niin täysi, etteivät he jaksu tulla enää kirjastoon kaiken muun asiointin jälkeen. Toisaalta, täysi päiväohjelma voi tarkoittaa myös sitä, ettei asiakkailla ole aikaa käydä kirjastossa asiointimatkoillaan. Tähän voisi olla ratkaisuna Oulaisissa käyttöön otettu malli, jossa palvelutaksilla keskustassa asioivat ikääntyneet hakevat kirjastokassin kirjaston ovelta heille sopivana ajankohtana (Petäjäsoja 2012, 72).

Kirjastopalveluita voidaan tarjota myös viemällä siirtokokoelmia erilaisiin paikkoihin. Esimerkiksi Oulaisissa on kirjastoauton lopettamisen jälkeen tehty kyläkouluille kirjaston siirtokokoelmat, joista jokaisessa on keskimäärin 900 nidettä. Koulut ovat sopineet kirjastosta vastaavat opettajat, jotka valvovat aineiston lainausta ja raportoivat kokoelmien käyttötilastot pääkirjastolle. Kirjasto päivittää kokoelmia neljä kertaa vuodessa lisäämällä niihin uusia kirjoja ja poistamalla vanhempia teoksia. Samalla myös kierrätetään osaa kirja-

aineistosta. Kirjastotoimenjohtajan mukaan siirtokokoelmat palvelevat kouluja hyvin ja oppilaille on voitu tällä tavalla tarjota ajantasaiset kauno- ja tietokirjojen kokoelmat. (Petäjäsoja 2012, 69–70.)

5 SIEVIN KUNTA JA KIRJASTO

Sievi sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan eteläosassa. Sen naapurikuntia ovat Kalajoki, Ylivieska, Nivala, Haapajärvi, Reisjärvi, Toholampi ja Kannus. Hallinnollisesti Sievi kuuluu esimerkiksi Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon ja Ylivieskan seutukuntaan. (Sievin kunta 2011a, hakupäivä 2.2.2013.)

5.1 Sievin kunta

Kunnan väkiluku oli vuoden 2012 lopussa 5 241. Tästä väkimäärästä 0–14-vuotiaita on hieman yli neljäsosa, 15–64-vuotiaita vähän yli puolet ja yli 64-vuotiaita noin kuudesosa. (Tilastokeskus 2013, hakupäivä 2.9.2013.) Sievin väestön kehityksestä on kaksi erilaista ennustetta. Nuutisen (2010, 6–7) mukaan Sievin asukasluku vähenisi vuoteen 2020 mennessä hieman, mutta kasvaisi vuoteen 2040 mennessä vähän suuremmaksi kuin nykyinen väkiluku. Tilastokeskus taas ennustaa väkiluvun kasvavan tasaisesti vuoteen 2040 mennessä 5469 henkilöön (Tilastokeskus 2012, hakupäivä 20.9.2013).

Sievin väestöstä 52,9 % asuu taajamissa (Tilastokeskus 2013, hakupäivä 2.9.2013). Kunnassa on kaksi taajama-aluetta ja 12 peruskylää (Sievin kunta 2011a, hakupäivä 2.2.2013). Kylien kauppa- ja postipalvelut ovat siirtyneet suurimmaksi osaksi keskustaan, mutta Asemakylällä on vielä kyläkauppa (Niskanen 2009, 4). Kylällä toimivat myös pankki, asiamiesposti ja kyläyhdistyksen ylläpitämä kirjasto (Sievin kunta 2011b, hakupäivä 4.2.2013).

Sievi on maaseututyypiltään ydinmaaseutua (katso luku 1) (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2008, 7). Kunnassa on paljon teollisia työpaikkoja ja maaseutuyrittäjyyttä (Sievin kunta 2010, hakupäivä 4.2.2013). Kunnan työpaikoista 12,2 % on alkutuotannossa, 58,1 % jalostuksessa ja 28,6 % palveluissa (Tilastokeskus 2013, hakupäivä 2.9.2013).

Sievissä toimii kolme päiväkotia ja yksi ryhmäperhepäivähoitokoti (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio 2013a, hakupäivä 13.12.2013; Peruspalvelukuntayhtymä Kallio 2013b, hakupäivä 13.12.2013). Kunnassa on seitsemän alakoulua, joista kuusi toimii sivukylillä (Sievin kunta 2013a, hakupäivä 13.12.2013). Esiopetusta annetaan lukuvuonna 2013–2014 viidellä alakoululla, joissa on yhteensä 104 esikoululaista (Sievin kunta 2013b, hakupäivä 13.12.2013). Kunnassa on myös yläkoulu ja lukio (Sievin kunta 2013a, hakupäivä 13.12.2013).

Sievin koulutoimenjohtajalta saadun tiedon mukaan kunnassa on lukuvuonna 2014–2015 1025 oppilasta. Seitsemän koulun oppilasmäärät tuleville lukuvuosille on esitetty taulukossa 1. Koulujen 8 ja 9 osalta on saatavissa vain lukuvuoden 2014–2015 oppilasmäärä. Koulussa 8 on oppilaita kyseisenä lukuvuonna 270 ja koulussa 9 on 73 oppilasta. (Sievin koulutoimenjohtaja 2013, sähköpostiviesti.)

Tässä työssä koulut on esitetty numeroina. Näin menetellään, koska sovimme toimeksiantajan kanssa, ettei koulujen nimiä mainita työssä. Koulut on numeroitu samassa järjestyksessä kuin ne ovat koulutoimenjohtajalta saadussa taulukossa.

*TAULUKKO 1. Oppilasennuste tuleville vuosille
(Sievin koulutoimenjohtaja 2013, sähköpostiviesti)*

Koulu	2014–2015	2016–2017	2018–2019
koulu 1	41	44	33
koulu 2	66	69	76
koulu 3	53	55	60
koulu 4	50	51	55
koulu 5	205	215	233
koulu 6	77	80	77
koulu 7	41	50	45
Yhteensä	533	564	579

Sievissä on ikääntyneille kolme kotihoidon palvelukotia ja kolme hoiva- ja asumispalveluiden palvelukotia (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio 2013c, hakupäivä 13.12.2013). Näiden kahden palvelukotityypin erona on se, että hoiva- ja asumispalveluiden palvelukodin asukkaat saavat ympärivuorokautista hoitoa ja kotihoidon palvelukodin asukkaat saavat sitä vain päivisin (Peruspalvelukuntayhtymä Kallio 2013d, hakupäivä 13.12.2013).

Vuonna 2009 Sievin kunta aloitti vanhuksille suunnatun liikennepalvelukokeilun, jossa oli kolme reittiä (Yle Oulu 2009, hakupäivä 18.10.2013). Tällaista liikennettä kutsutaan usein palveluliikenteeksi. Yleensä se on kaikille avointa ja se kiertää määräpäivinä eri kylillä. Tarvittaessa matkustaja voidaan poimia kyytiin kotiovelta. (Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2012, 12.) Peruspalvelukuntayhtymä Kallion (2009, 15) mukaan palveluliikenteen tarkoituksena on parantaa ikääntyneiden mahdollisuuksia asioida taajamien virastoissa, liikkeissä ja terveyskeskuksissa.

5.2 Sievin kunnankirjasto

Sievin kunnankirjastossa työskentelee kolme kirjastovirkailijaa ja kirjastoautonkuljettajavirkailija (Sievin kunta 2013c, hakupäivä 28.2.2013). Kirjastotoimenjohtaja on yhteinen Alavieskan kunnan kanssa. Hän käy Sievissä yhtenä päivänä viikossa (Sievin kunta 2013c, hakupäivä 28.2.2013).

Kirjaston kokoelmassa oli vuonna 2012 55 762 kappaletta erilaisia aineistoja. Niistä 93 % prosenttia oli kirja-aineistoja ja 7 % muita aineistoja. Kirjastoon tuli 97 kappaletta erilaisia lehtiä, joista 13 oli sanomalehtiä ja 84 aikakauslehtiä. (Kirjastot.fi 2013a, hakupäivä 1.8.2013.)

Kirjaston kokonaislainaus oli vuonna 2012 106 312 kappaletta. Kirjastosta lainattiin eniten lasten kirjoja. Niiden osuus kaikista kirjalainoista oli 62 %. Aikuisten kirjojen osuus kaikista kirjalainoista oli 38 %. Kirjalainoista 81 % oli kaunokirjallisuutta ja 19 % tietokirjallisuutta. Fyysisiä käyntejä kirjastossa oli 60 543 kappaletta. (sama.)

Kirjastoauto Pauliina 2 on otettu käyttöön vuonna 1996 (Holme & Sivenius 2009, 344). Se kiertää Sievin sivukylillä, kouluilla, päiväkodeilla ja vanhustentaloilla (Sievin kunnan kirjastoauton aikataulu 12.8.2013 - 8.6.2014 2013, hakupäivä 10.11.2013). Lisäksi auto ajaa vuoron Kannuksessa joka toinen viikko (Sievin kunta 2013d, hakupäivä 10.11.2013).

Vuonna 2012 kirjastoautolla oli pysäkkejä 98 ja lainoja 40 754 kappaletta. Auton lainojen osuus kirjaston kokonaislainauksesta oli 38 %. (Kirjastot.fi 2013a, hakupäivä 1.8.2013.) Kirjastoauton käyttö on melko vilkasta verrattuna muihin samankokoisiin kuntiin. Esimerkiksi 5 491 asukkaan Hankasalmen kunnassa oli vuonna 2012 kirjastoauton lainojen osuus kaikista lainoista 12 % (Kirjastot.fi 2013b, Hakupäivä 3.8.2013).

Sievin kirjasto kuuluu Tiekkö-kirjastokimppaan yhdessä Alavieskan, Kalajoen, Merijärven, Nivalan, Oulaisten ja Ylivieskan kirjastojen kanssa. Kirjastoilla on yhteinen aineistotietokanta, lainaajarekisteri, kirjastokortti ja toimintastrategia.

Kirjastokimpalla on myös yhteinen viikoittain toimiva seutulainojen kuljetuspalvelu, johon kuuluvat myös Haapaveden kaupunginkirjasto, Pyhäjoen kunnankirjasto ja Oulaisten sosiaali- ja terveysalan kirjasto. (Tiekkö-kirjastot 2013, hakupäivä 4.2.2013.)

6 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tässä työssä on kaksi tutkimuskysymystä, joihin pyritään saamaan vastaus:

- Miten haja-asutusalueen palvelut pitäisi kuntalaisten mielestä järjestää tulevaisuudessa?
- Miten haja-asutusalueen kirjastopalvelut toimivat nyt?

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisella menetelmällä. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 191, 193) mukaan tässä menetelmässä tutkimustyyppinä käytetään perinteisesti survey-tutkimusta, jonka keskeisin tapa kerätä aineistoa on kysely. Termi survey tarkoittaa sellaisia kyselyn ja haastattelun muotoja, joissa aineisto kerätään standardoidusti, ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tietyistä perusjoukosta. Standardointi taas tarkoittaa sitä, että asiaa on kysyttävä kaikilta vastaajilta samalla tavalla. (sama.)

Tutkimusaineisto kerättiin kyselyllä, koska tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden mielipiteitä kirjastopalveluiden järjestämisestä. Kyselylomake on sopiva muoto tähän tarkoitukseen. Kyselyllä on myös helpompi tutkia suurempaa ihmismäärää kuin esimerkiksi kvalitatiivisen tutkimuksen haastattelulla. (sama 195, 197.)

Kyselytutkimuksen etuna on mahdollisuus kerätä laaja tutkimusaineisto ja kysyä monia asioita samalla kertaa. Kysely säästää myös tutkijan aikaa ja vaivannäköä, koska aineisto voidaan saattaa nopeasti tallennettuun muotoon ja analysoida tietokoneen avulla. Lisäksi etuna on se, että tällä menetelmällä kerätyn aineiston käsittelyyn on kehitetty omat tilastolliset analyysitavat ja raportointimuodot. (sama, 195.)

Haittana kyselytutkimuksessa on se, että aineisto voi olla pinnallinen. Kyselyssä ei aina voi olla varma siitä, miten vakavasti siihen on vastattu tai miten onnistuneita ovat annetut vastausvaihtoehdot. Tutkija ei myöskään välttämättä tiedä miten hyvin vastaajat tuntevat kysymyksen aiheen. Lisäksi ongelmana voi

olla kato eli se, että kyselyyn ei vastata, ja siitä johtuva alhainen vastausprosentti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195–196.)

Kyselylomake (Liite 1) koostui suurimmaksi osaksi monivalintakysymyksistä, jotta siihen vastaaminen olisi helppoa ja nopeaa. Osa kysymyksistä oli monivalintakysymyksen ja avoimen kysymyksen yhdistelmiä. Tällä tavalla mahdollistettiin se, että jokainen vastaaja löytää oman vaihtoehdonsa. Lisäksi lomakkeen loppuun laitettiin kaksi avointa kysymystä, jotta vastaajat voisivat tuoda esiin myös sellaisia asioita, jotka eivät tulleet esiin lomakkeen muissa kysymyksissä.

Lomakkeeseen laitettiin aluksi taustakysymyksiä, koska helpoimmin vastattavat kysymykset on hyvä sijoittaa lomakkeen alkuun (sama, 203). Niiden jälkeen kysyttiin, mitä palveluvaihtoehtoja asiakkaat voisivat käyttää. Tähän kysymykseen valittiin vaihtoehtoiksi vain sellaisia palveluja, jotka olisi mahdollista toteuttaa Sievissä. Esimerkiksi kirjojen lainaamista ja palauttamista postitse ei kysytty, koska monille kuntalaisille lähin posti on kunnan keskustassa. Jokaisen palveluvaihtoehdon kohdalla kysyttiin myös tarkentavia lisäkysymyksiä. Niiden avulla selvitettiin, miten vastaajat haluavat kyseisen palvelun.

Seuraavaksi kysyttiin mielipidettä nykyisistä palveluista. Kysymys oli avoin siksi, että vastaajat voisivat antaa kaikenlaista palautetta kirjastoauton toiminnasta. Lopuksi kysyttiin avoimella kysymyksellä sitä, miten järjestetyt palvelut palvelisivat asiakasta parhaiten. Tämän kysymys lisättiin, jotta vastaajat voisivat tuoda esille sellaisia palvelumalleja, joita ei ollut esitetty aikaisemmissa kysymyksissä.

Kyselylomakkeen pituudeksi tuli yksi kaksipuolinen A4-paperi. Valmis lomake näytettiin toimeksiantajalle ja ohjaavalle opettajalle. Kysely totutettiin sen jälkeen.

Kysely jaettiin asiakkaille kirjastoautossa ja pääkirjastossa. Lisäksi lomakkeen pystyi tulostamaan kunnan nettisivuilta. Lomakkeille oli palautuslaatikko sekä kirjastoautossa että pääkirjastossa. Kyselystä tiedotettiin kirjaston Facebook-sivulla ja paikallislehdessä. Kirjastoautoa käytettiin lomakkeiden jakamiseen, koska se on helppo tapa tavoittaa haja-asutusalueen asukkaat. Muita jako- ja tiedotuskanavia käytettiin, jotta kyselyyn voisivat vastata myös ne, jotka eivät käyneet kirjastoautossa kyselyn aikana.

Kouluille lähetettiin sähköpostilla omat kysymykset (Liite 2), koska kaikki asiakaskyselyn kysymykset eivät sopineet niiden mielipiteiden selvittämiseen. Kaikki kysymykset olivat avoimia, sillä ne olivat sähköpostissa helpompia. Kysymykset laitettiin sähköisesti, koska se on nopea tapa saada vastauksia. Sähköpostit lähetettiin lokakuun lopussa. Koska ensimmäisellä kerralla ei tullut yhtään vastausta, lähetettiin kysymykset uudelleen marraskuun puolessa välissä.

Asiakaskyselyyn oli mahdollista vastata lokakuun ajan. Vastausaikaa jatkettiin viikolla marraskuun puolelle, jotta asiakkaat ehtisivät palauttaa lomakkeet ja kyselyyn saataisiin enemmän vastauksia. Koulujen kyselyn ensimmäisessä viestissä oli vastausaikaa pari viikkoa. Toiseen viestiin varsinaista vastausaikaa ei laitettu, koska kaikki koulut eivät olisi välttämättä ehtineet vastata siihen mennessä. Saadut vastaukset käsiteltiin Microsoft Excel –ohjelmalla.

7 TULOKSET

Tutkimus toteutettiin asiakaskyselynä ja kouluille lähetettynä sähköpostikyselynä. Asiakaskyselyn paperisia lomakkeita monistettiin 100 kpl ja lisäksi niitä pystyi tulostamaan kunnan nettisivuilta. Asiakaskyselyyn saatiin 26 vastausta. Näistä 25 oli monistettuja ja yksi tulostettu nettisivuilta. Jos kyselyn vastausprosentti lasketaan monistettujen lomakkeiden määrästä, saadaan tulokseksi 26 %. Sähköpostikysely lähetettiin kahdeksaan sähköpostiosoitteeseen, ja vastauksia saatiin 3 kappaletta. Tämän kyselyn vastausprosentiksi muodostui 37 %.

7.1 Asiakaskysely

Taustatiedot

Asiakaskyselyyn tuli 26 vastausta. Vastaajista suurin osa eli 77 % on naisia ja 19 % miehiä. Yhdessä lomakkeessa oli valittu molemmat sukupuolet. Epäselvyyden vuoksi vastaajaa ei laskettu mukaan kumpaankaan sukupuoleen.

Vastaajista suurin osa on aikuisia. Aikuisella tarkoitetaan tässä yli 20-vuotiasta. Eniten kyselyyn vastasi 21–35-vuotiaita. Heitä on 27 % vastanneista. Toiseksi suurin osa vastaajista on yli 65-vuotiaita, joita on 23 %. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Vastaajien ikäjakauma

Ikä	Määrä	%
alle 15	2	8
15–20	1	4
21–35	7	27
36–50	5	19
51–65	5	19
yli 65	6	23
Yhteensä	26	100

Suurin vastaajaryhmä asuu 5–10 kilometrin etäisyydellä pääkirjastosta. Heitä on 42 %. Seuraavaksi suurimmalla ryhmällä eli 27 %:lla on matkaa pääkirjastoon 16–20 kilometriä. Matkaa pääkirjastoon kysyttiin lomakkeessa avoimella kysymyksellä, joten tulokset jaettiin analysointivaiheessa viiteen ryhmään. (Taulukko 3.)

TAULUKKO 3. Matka pääkirjastoon

Kilometrit	Määrä	%
alle 5	1	4
5–10	11	42
11–15	5	19
16–20	7	27
yli 20	2	8
Yhteensä	26	100

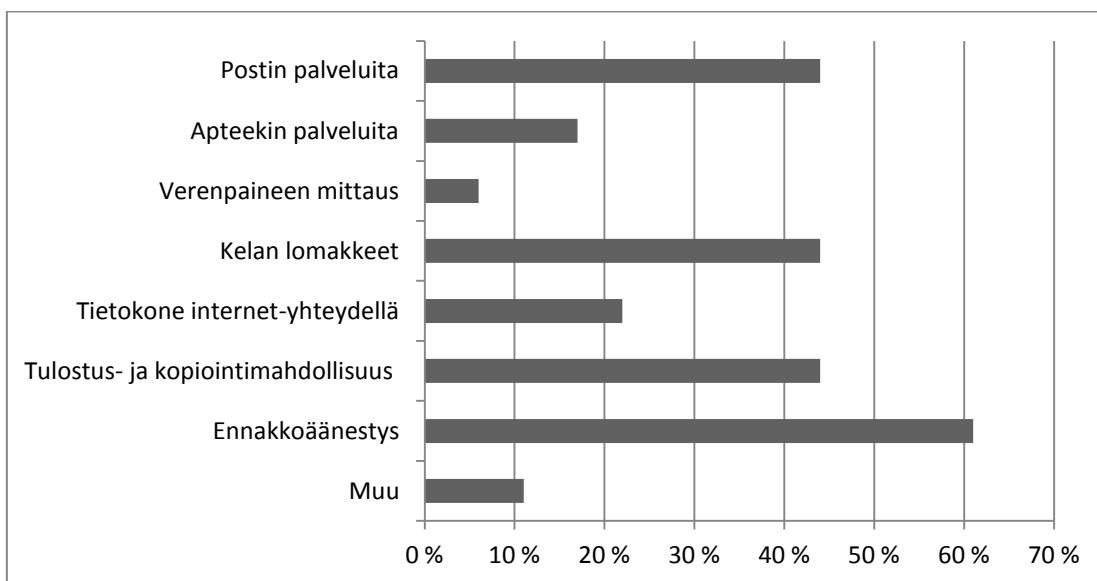
Enemmistöllä vastaajista (69 %) on mahdollisuus käyttää autoa kirjastoasiointeihin. 27 %:lla vastaajista ei ole autoa käytössään. Yksi vastaaja oli merkinnyt tämän kysymyksen kohdalle molemmat vaihtoehdot.

Vastaajat jakoutuivat melko tasan alaikäisten lasten suhteen. Vähän alle puolella (46 %) vastaajista on alaikäisiä lapsia. Vastaavasti vähän yli puolella (54 %) ei ole.

Eri palveluvaihtoehdot

Tässä kysymyksessä kaikki vastaajat eivät olleet valinneet itse palveluvaihtoehtoa vaan olivat vastanneet vain lisäkysymyksiin. Siksi vastauksista ei välttämättä tiennyt käyttäisivätkö vastaajat kyseistä palvelua. Lomakkeet tulkittiin kuitenkin niin, että lisäkysymyksiin vastaaminen tarkoitti sitä, että vastaaja käyttäisi palvelua.

Kirjastoauton lisäpalveluineen valitsi 18 vastaajaa eli 69 % vastaajista. Lisäpalveluista suosituin oli ennakkoäänestys. Seuraavaksi suosituimpia olivat postin palvelut, Kelan lomakkeet sekä tulostus- ja kopiointimahdollisuus. Vähiten suosittu palvelu oli verenpaineen mittaus. (Kuvio 1.) Annettujen vaihtoehtojen lisäksi vastaajat toivoivat pelejä ja mahdollisuutta palauttaa paristoja.

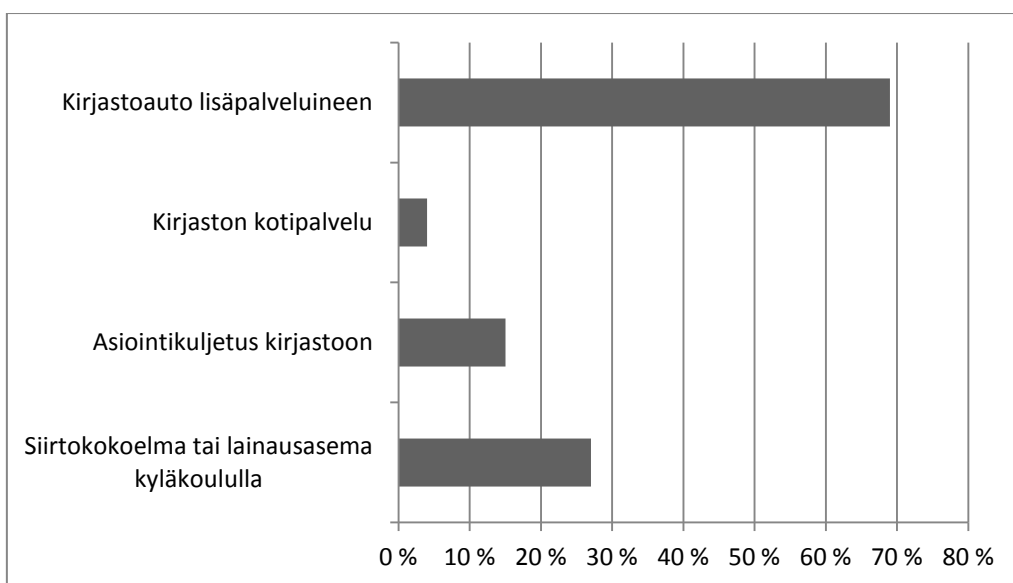
KUVIO 1. Mitä lisäpalveluita haluaisitte kirjastoautoon? (n=18)

Kirjaston kotipalvelun valitsi yksi vastaaja. Syyksi kotipalvelulle hän kertoi sen, että palvelut ovat kaukana.

Asiointikuljetusta kirjastoon voisi käyttää neljä vastaajaa. Tämä on 15 % kaikista vastaajista. Kaksi vastaajaa halusi käyttää kuljetusta joka toinen viikko. Yksi vastaaja tahtoi matkustaa kerran viikossa ja yksi kerran kuussa. Vastaajien mukaan kunnassa ei kulje kunnan järjestämää kuljetusta kyliltä keskustaan.

Kirjaston siirtokokoelman tai lainausaseman kyläkoululla valitsi 27 % vastaajista eli seitsemän henkilöä. Heistä suurin osa oli sitä mieltä, että siirtokokoelma koululla riittävä palvelumuoto. Ainoastaan yksi vastaaja halusi lainausaseman.

Suosituimmat palvelumuodot olivat kirjastoauto ja siirtokokoelma kyläkoululla. Asiointikuljetus kirjastoon ja kotipalvelu saivat vähiten kannatusta. Kuviossa 2 on esitetty kuinka monta prosenttia vastaajista voisi käyttää kutakin palveluvaihtoehtoa.

KUVIO 2. Mitä seuraavista vaihtoehtoista voisitte käyttää saadaksenne kirjaston palveluita? (n=26)

Avoimet kysymykset

Kyselylomakkeen lopussa oli kaksi avointa kysymystä. Osa vastaajista ei vastannut näihin kysymyksiin ja osa vastasi vain jompaankumpaan. Kysymykseen ”Miten nykyiset haja-asutusalueen kirjastopalvelut palvelevat

teitä?” tuli 16 vastausta ja kysymykseen ”Miten haja-asutusalueen kirjastopalvelut pitäisi järjestää, jotta ne palvelisivat teitä parhaiten?” 11 vastausta.

Vastaajat olivat tyytyväisiä nykyisiin palveluihin. He totesivat esimerkiksi palvelun olevan riittävää, kiitettävää tai ihan ok. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että kirjastoauton vierailu joka toinen viikko riittäisi. Tässä kysymyksessä oli tarkoituksena kysyä vastaajien mielipidettä nykyisistä palveluista. Suurin osa vastaajista oli ymmärtänyt kysymyksen oikein, mutta muutama oli kertonut vain sen, miten usein kirjastoauto käy heidän lähellään.

Yli puolet (7) toiseen kysymykseen vastanneista totesi, että kirjastopalvelut pitäisi järjestää samalla tavalla kuin ennenkin. Kolme vastaaja kertoi olevansa töissä tai koulussa kirjastoauton vierailun aikana, joten he eivät ehdi käyttää sen palveluja. Yksi vastaaja kertoi käyttävänsä siksi pääkirjastoa. Muut kaksi toivoivat, että kirjastoauto voisi kulkea heidän kylällään iltaisin. Lisäksi yksi vastaaja kommentoi: ”Hyvä kun auto käy, ellei kulkisi pitäisi olla lainausasema. Kun itse olisin vanha toivoisin kyllä jotakin kuljetuspalvelua ellen voisi itse enää ajaa autoa. Esim. 1 kerta kuukaudessa olisi sopiva.”

7.2 Sähköpostikysely kouluille

Sähköpostikyselyn ensimmäisenä kysymyksenä oli koulujen oppilasmäärä. Luvussa viisi on kerrottu koulujen ennustetut oppilasmäärät lukuvuodelle 2014–2015. Siksi vastauksia ei käsitellä tässä alaluvussa.

Vastaajat kertoivat nykyisten palvelujen toimivan hyvin. He olivat myös sitä mieltä, että palvelut tulisi jatkossakin järjestää samalla tavalla. Yksi vastaaja toivoi, että kirjastonhoitaja voisi lisäksi vieraila koululla säännöllisesti, tai että pääkirjastossa järjestettäisiin tilaisuus oppilaille.

Kaksi vastaajaa ei pitänyt siirtokokoelmaa ja lainausasemaa sopivana muotona koulujen kirjastopalveluiden järjestämiseen. Mielipidettä perusteltiin sillä, että nykyinen toimintamalli on toimiva, ja että kouluilla ei ole aikaa lainausaseman ylläpitämiseen. Yksi vastaaja oli epävarma siirtokokoelman ja lainausaseman sopivuudesta kirjastopalveluiden tarjoamiseen. Hän totesi, että kirjojen lisääminen koulun käyttöön voisi olla eduksi.

Kahdella koululla ei olisi mahdollista pitää lainausasemaa. Toisella näistä voisi pitää jonkinlaista siirtokokoelmaa. Yhdellä koululla olisi tilat pienelle lainausasemalle.

Lainausasemaa käsittelevien kysymysten jälkeen kysyttiin, kumpi on parempi tapa järjestää kirjastopalvelut: kirjastoauto vai kirjaston siirtokokoelma tai lainausasema. Kaikki vastaajat olivat tästä asiasta samaa mieltä. He pitivät kirjastoautoa parempana ratkaisuna.

Oppilaiden kuljettamista pääkirjastoon ei pidetty mahdollisena. Se ei olisi järkevää ajankäytön ja kustannusten kannalta. Yksi vastaaja kuitenkin mainitsi, että oppilaat voisi kuljettaa kirjastoon kerran tai kaksi vuodessa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Molempien kyselyiden vastausprosentit jäivät melko pieneksi. Siksi kannattaakin ottaa huomioon, että kyselyihin vastanneet edustavat vain pientä osaa kuntalaisista. Suurin osa asiakaskyselyyn vastanneista oli naisia, joten johtopäätöksissä painottuvat heidän näkemyksensä.

Sekä asiakkaat että koulut olivat pääosin tyytyväisiä nykyisiin haja-asutusalueen kirjastopalveluihin. Muutama vastaaja kuitenkin toivoi lähelleen kirjastoauton vierailua iltaisin. Tästä voidaan päätellä, että joillekin kylille tarvitaan lisää iltapysäkkejä.

Kyselyiden perusteella kirjastoauto lisäpalveluineen olisi paras vaihtoehto järjestää haja-asutusalueen kirjastopalvelut. Tämän palvelumuodon etuna on se, että kirjastoautosta on mahdollista saada mahdollisimman samanlaiset palvelut kuin pääkirjastosta (Kyöstiö 2009, 711). Toisena etuna on mahdollisuus jatkaa palvelua, vaikka kirjasto ei enää hankkisi omaa autoa. Kirjastoauto voitaisiin hankkia yhdessä naapurikuntien kanssa tai palvelu voitaisiin ostaa toiselta kirjastolta (Heinisuo, Koskela & Saine 2004, 32).

Kirjastoauton lisäpalveluista suosituimpia olivat ennakoäänestys, postin palvelut, Kelan lomakkeet sekä tulostus- ja kopiointimahdollisuus. Vähiten merkintöjä saivat verenpaineen mittaus ja tietokone internet-yhteydellä. Postin palveluiden suosiota selittää varmasti se, että monille kuntalaisille lähin posti on kunnan keskustassa. Kirjastoauto voisi tuoda jotkin Postin palvelut lähemmäksi haja-asutusalueen asukkaita ottamalla ne osaksi palvelujaan. Myös Kelan lomakkeiden jakopisteet voivat olla kaukana, joten niiden jakaminen helpottaisi kuntalaisten arkea. Asiakkailla on luultavasti mahdollisuus mitata verenpaineensa jossain muualla, koska sitä ei käytäisi tutkimuksen perusteella juuri kukaan.

Tietokoneen vähäinen kannatus selittyy todennäköisesti sillä, että monilla on nykyisin tietokone kotonaan. Kaikilla ei kuitenkaan välttämättä ole tulostinta tai kopiointimahdollisuutta, joten siitä voi johtua tulostus- ja kopiointimahdollisuuden suosio. Jos tulostus- ja kopiointimahdollisuus lisättäisiin kirjastoauton palveluvalikoimaan, voisivat asiakkaat saada autosta entistä paremmin samanlaiset palvelut kuin pääkirjastosta. Tämä palvelu tosin vaatisi tietokoneen toimiakseen, joten sekin pitäisi hankkia autoon.

Kotipalvelu ei tämän tutkimuksen mukaan ole sopiva tapa tarjota kirjastopalveluita haja-asutusalueelle, koska se sai vähiten kannatusta. Kyselyn vastausprosentti oli melko pieni, joten voi olla, etteivät kotipalvelun mahdolliset käyttäjät vastanneet kyselyyn. Suuremmalla vastausprosentilla olisi käynyt ilmi, onko kotipalvelulle tarvetta.

Asiakkaiden kuljettaminen kirjastoon ei ole hyvä vaihtoehto tarjota kirjastopalveluita haja-asutusalueelle, koska sitä käyttäisi vain neljä henkilöä. Tuloksen selittää varmaankin se, että enemmistöllä vastaajista on auto käytössään, joten he eivät tarvitse tätä palvelua. Kuljetus ei myöskään olisi sopiva vaihtoehto kouluille, sillä se vaatisi liikaa aikaa ja rahaa.

Jos palvelumuoto pitäisi valita lainausaseman ja siirtokokoelman väliltä, olisi siirtokokoelma parempi vaihtoehto. Vastaajat olivat siitä lähes yksimielisiä. Kaikilla kouluilla ei tosin välttämättä ole kokoelmalle tilaa, kuten koulujen vastauksista kävi ilmi. Tässä työssä on siirtokokoelman paikaksi ehdotettu kyläkoulua, mutta sen voisi toki sijoittaa myös johonkin muuhun tilaan. Siirtokokoelman huonona puolena olisi se, että siellä ei olisi henkilökuntaa, eivätkä asiakkaat saisi apua teosten etsimiseen tai muuhun tiedonhakuun. Toisaalta, kuntalaiset hyödyntävät kirjastossa eniten kirjallisuuden kokoelmia (Serola & Vakkari 2011, 93–94). Siirtokokoelma mahdollistaisi kirjojen lainaamisen lyhyen matkan päästä.

Yhdeltä koululta toivottiin nykyisten palvelujen lisäksi kirjastonhoitajan vierailuja koululla tai tilaisuuksia kirjastossa. Sähköpostissa ei eritelty tarkemmin, mitä nämä vierailut pitäisivät sisällään. Usein niiden aikana annetaan Ainalin (2012a,

18) mainitsemia kirjastonkäytön, tiedonhaun ja medialukutaidon opetustuokioita. Vierailuilla voidaan myös antaa kirjavinkkausta. Luultavasti vastaaja on tarkoittanut jotain näistä. Kirjastonhoitajan vierailut tai tilaisuudet kirjastossa voisivat olla opettajille avuksi heidän työssään, sillä heillä ei välttämättä ole resursseja opastaa oppilaita vaativaan tiedonhallintaan (Opetusministeriö 2009, 26).

9 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden mielipiteitä siitä, miten palvelut voitaisiin järjestää kun nykyinen kirjastoauto tulee tiensä päähän. Tutkimuksessa selvitettiin myös asiakkaiden mielipiteitä nykyisistä palveluista. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisen tutkimuksen kyselyllä. Aineisto kerättiin paperisella asiakaskyselylomakkeella, joka oli saatavissa myös kunnan nettisivuilta. Lisäksi koulujen mielipiteitä kysyttiin sähköpostikyselyllä.

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kyselytutkimuksen, koska se oli mielestäni yksinkertaisin ja tehokkain tapa tutkia kirjastoauton asiakkaita. Koulujen kohdalla mietin myös haastattelua, mutta koska en ole käynyt kaikilla Sievin kylillä ja matkustusresurssit olisivat olleet rajalliset, totesimme toimeksiantajan edustajan kanssa sähköpostikyselyn paremmaksi vaihtoehdoksi. Kysely itsessään oli mielestäni hyvä tapa tutkimuksen toteuttamiseen, koska sillä sai hyvin selvitettyä mielipiteitä. Kyselyn avulla saatiin myös vastaus tutkimuskysymyksiin. Menetelmän huonona puolena oli vain se, että vastauksia tuli melko vähän.

Kyselyjen vastausprosentit olivat melko alhaisia. Asiakaskysely saattoi olla liian pitkä vastattavaksi kirjastoauton pysähdyksen aikana, joten asiakkaat luultavasti ottivat lomakkeen kotiin täyttääkseen sen. Vastausprosenttia olisi voinut nostaa vieläkin pidempi vastausaika, jolloin useampi olisi muistanut ja ehtinyt palauttaa kyselylomakkeen. Myös esimerkiksi jonkin lahjakortin tai kirjan arvonta olisi voinut nostaa vastausprosenttia, mutta siihen ei ollut mahdollisuutta. Lisäksi tutkimuksessa olisi voinut olla paperisen kyselyn ohella sähköinen kyselylomake internetissä, jonka osoite olisi voitu jakaa kirjaston internet-sivulla. Jotkut asiakkaat olisivat voineet kokea tämän osallistumisvaihtoehdon mieluisemmaksi. Koulujen vastausprosenttia olisi voinut nostaa se, että sähköpostit olisi lähetetty hieman aikaisemmin. Marraskuu saattoi olla jo niin kiireistä aikaa, etteivät koulujen edustajat ehtineet vastata kyselyyn.

Tutkimuksen pieni vastausprosentti tarkoittaa sitä, että tämän tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkien kuntalaisten ja koulujen mielipiteitä. Luotettavamman tiedon saamiseksi pitäisi tehdä lisätutkimusta. Tämä kannattaa ottaa huomioon, jos tutkimusta käytetään päätöksenteon tai jonkin toisen tutkimuksen tukena.

Kyselyn jakaminen kirjastoautossa ja pääkirjastossa oli hyvä ratkaisu, koska siten asiakkaiden tavoittaminen oli helppoa. Tämän ratkaisun huonona puolena voidaan pitää sitä, että tällä tavalla ei saatu ei-käyttäjien mielipiteitä. Heidän näkemyksensä olisivat olleet tärkeitä palveluiden kehittämisen kannalta. Toisaalta, lomake oli saatavissa myös kunnan nettisivuilta, ja kyselystä oli tieto paikallislehdessä. Siten myös ei-käyttäjillä oli mahdollisuus vastata kyselyyn.

Kyselylomakkeeseen olisi pitänyt kiinnittää vielä enemmän huomiota. Ensimmäiseen avoimeen kysymykseen olisi pitänyt lisätä sana hyvin, jotta vastaajat olisivat ymmärtäneet kysymyksen oikein. Kaikki vastaajat eivät olleet valinneet itse palveluvaihtoehtoa, vaikka sille oli ruutu, vaan he olivat vastanneet pelkästään lisäkysymyksiin. Palveluvaihtoehtojen valinta olisi luultavasti pitänyt tehdä jollain tavalla selkeämmäksi, jotta vastaukset olisivat tulleet oikein ja ne olisi ollut helpompi tulkita.

Sekä asiakkaat että koulut olivat samaa mieltä siitä, että kirjastoauto lisäpalveluineen olisi paras tapa tarjota kirjastopalveluita kunnan haja-asutusalueelle. He olivat myös tyytyväisiä nykyisiin auton palveluihin. Tulos ei mielestäni ole yllättävä, sillä asiakkaat ovat yleensä tyytyväisiä kirjaston palveluihin. Ihmiset eivät myöskään useimmiten halua muuttaa tuttuja tapojaan. Toisaalta, jos nykyinen tapa järjestää haja-asutusalueen kirjastopalvelut on toimiva, sitä ei tarvitse muuttaa toisenlaiseksi.

Asiakkaiden mielestä toiseksi paras vaihtoehto olisi siirtokokoelma kyläkoululla. Itse en ole tämän tutkimuksen jälkeen varma, olisiko se paras tapa järjestää kunnan haja-asutusalueen kirjastopalvelut. Ensinnäkin kaikilla kouluilla ei välttämättä ole tilaa kokoelmalle. Toiseksi koulutoimenjohtajalta saamiene tietojen perusteella joidenkin koulujen oppilasmäärä pienenee tulevina vuosina.

Siksi voi olla, että kyläkouluja lakkautetaan tulevaisuudessa. Jos siirtokokoelmat olisivat kyläkouluilla ja jokin koulu lakkautettaisiin, kaikilla asukkailla ei olisi siirtokokoelmaa omalla kylällään. Tämä asettaisi kuntalaiset eriarvoiseen asemaan kirjastopalveluiden saatavuuden suhteen. Ongelma voitaisiin tietysti ratkaista viemällä siirtokokoelma johonkin muuhun kylällä olevaan tilaan, mutta en tiedä onko kaikilla kylillä siihen mahdollisuutta.

Tutkimuksen aikataulu venyi jonkin verran työn tekemisen aikana henkilökohtaisista syistä. Opin itsestäni tämän työn aikana, että kirjoitustyylini on kirjoittaa aina vähän kerrallaan, joten aikaa kannattaa tulevaisuudessa varata riittävästi. Opinnäytetyöprosessin aikana huomasin kyllä senkin, että tarvittaessa pystyn kirjoittamaan nopeasti tekstiä, jos aikataulu sitä vaatii.

Opin tämän tutkimuksen aikana, että kyselylomakkeen laadinnassa pitää olla erittäin tarkka, jotta vastaajat osaavat vastata siihen toivotulla tavalla. Ennakkotutkimus ennen varsinaista kyselyä voisi olla erittäin hyödyllinen lomakkeen suunnittelussa. Opin myös uusia tapoja, joilla kirjastopalveluita voidaan viedä haja-asutusalueelle. Tästä saattaa olla hyötyä tulevaisuudessa työssäni, sillä muissakin kirjastoissa saatetaan miettiä, miten haja-asutusalueen kirjastopalvelut voitaisiin järjestää.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla tässä työssä esitettyjen palveluvaihtoehtojen kustannusten laskeminen. Sen perusteella voitaisiin vertailla mikä olisi kustannusten kannalta paras tapa järjestää haja-asutusalueen kirjastopalvelut. Koska tässä tutkimuksessa ei saatu ei-käyttäjien mielipiteitä haja-asutusalueen kirjastopalveluista, voitaisiin myös niitä tutkia omalla tutkimuksellaan. Tutkimusta kannattaisi todennäköisesti laajentaa ottamalla mukaan kaikki kunnan asukkaat, koska muuten otos voisi olla liian pieni. Tulevaisuudessa voitaisiin myös tehdä tyytyväisyyskysely asiakkaille sen hetkisistä haja-asutusalueen kirjastopalveluista ja kehittää niitä tarvittaessa tulosten pohjalta. Lisäksi keskusteltaessa tämän työn aiheesta toimeksiantajan kanssa tuli esiin mahdollinen Tiekkö-kirjastojen yhteinen kirjastoauto. Joku voisi tehdä selvitystyön siihen liittyen, sillä sellaista ei ole ilmeisesti tehty.

LÄHTEET

- Ainali, E. 2012a. Pienen kirjaston palvelut ja asiakkaat. Teoksessa E. Ainali (toim.) Pieni kirjasto murroksessa. Helsinki: Avain, 16–24.
- Ainali, E. 2012b. Pienestä kirjastosta multipalvelukeskukseksi. Teoksessa E. Ainali (toim.) Pieni kirjasto murroksessa. Helsinki: Avain, 32–47.
- Amberg, P. 2010. Where angels fear to tread: a nonlibrarian's view of the sustainability of rural libraries. *APLIS* 23 (1), 28–32.
- Benstead, K., Spacey, R. & Goulding, A. 2004. Changing public library service delivery to rural communities in England. *New Library World* 105 (11), 400–409.
- Haggis, S. & Goulding, A. 2003. Books to rural users: public library provision for remote communities. *New Library World* 104 (3), 80–93.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Heinisuo, R., Koskela, S. & Saine, R. 2004. Kirjastopalvelut kaikilla mausteilla: Palvelutuotannon tila, tarpeet ja tulevaisuuden linjauksia. Opetusministeriön julkaisuja 2004: 5.
- Holme, N. & Sivenius P. 2009. Kirjastoautot Suomessa. Porvoo: Ninnu Holme, Pasi Sivenius.
- Kekki, K. 2006. Maaseudun kirjasto monipalvelukeskuksena. Hakupäivä 15.5.2013
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/linjaukset_ja_hankkeet/Liitteet/maaseutu.pdf.

Kekki, K. & Mäkinen, T. 2005. Syksyn 2005 kirjastokysely. Vastauksia ja kommentteja. Hakupäivä 15.10.2013
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/tyoeryhmaet_ja_selvitykset/kirjastokyselyvastaukset.pdf.

Kirjastolaki 4.12.1998/904.

Kirjastot.fi. 2013a. Suomen yleisten kirjastojen tilastot perustilastot Sievi. Hakupäivä 1.8.2013 <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2012T2N746>.

Kirjastot.fi. 2013b. Suomen yleisten kirjastojen tilastot perustilastot Hankasalmi. Hakupäivä 3.8.2013 <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2012T2N77>.

Kirjastot.fi. 2013c. Suomen yleisten kirjastojen tilastot perustilastot koko maa. Hakupäivä 12.11.2013 <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-fi/perustilastot.aspx?AreaKey=Y2012T1N1>.

Kyöstiö, A. 2004. Suomen kirjastoauto toiminnan historia. Hakupäivä 12.11.2013 <http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjastoautot/kirjastoautohistoria/>.

Kyöstiö, A. 2009. Kirjastoauto toiminnan historiaa: Peräkärriystä monitoimiautoihin. Teoksessa I. Mäkinen (toim.) Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Finland, 711–737.

Lehtonen, J. 2005. Palvelut pyörillä: liikkuvien palvelujen kehitysvaiheita. Tekniikan waiheita 23 (1), 5–17.

Leppävirran kunnankirjasto. 2013. Tilda. Hakupäivä 1.8.2013 http://www.leppavirrankirjasto.net/?Lepp%26auml%3Bvirran_kirjasto:Kirjastoauto:Tilda.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. 2007. Asuinmaaseutu 2007–2010: maaseutuasumisen kehittämisohjelma. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 2/2007.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. 2008. Harvaan asutun maaseudun toimenpideohjelma 2008–2013. Hakupäivä 4.2.2013, http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/523/HAMA_toimenpideohjelma_28.5.2008.pdf.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. 2009. Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi – Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 5/2009.

Mäki, S. & Arvola, P. 2009. Satu hoitaa lapsen mieltä. Teoksessa S. Mäki & P. Arvola (toim.), Satu kantaa lasta: Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan I. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 22–44.

Niskanen, K. 2009. Sievin kylät 2010 –jatkohanke vuosina 2008–2010: Sievin kylien kylätoiminnan, kylien elinkeinojen ja kyläasumisenkehittämishanke. Hakupäivä 4.2.2013 http://files.kotisivukone.com/sievinkylat2010.kotisivukone.com/Byro_2009/pdf_-sievin_kylt_-hankesuun.__pivitys_15.5.09.pdf.

Nuutinen, V. 2010. Sievin kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelma vuosille 2010–2012. Hakupäivä 4.2.2013 http://www.sievi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=19350&menupath=2080,19350#19350.

Oksanen, R. & Antman, S. 2013. Kulttuuritoiminnan muutostilanteet kunnassa. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 5/2013.

Opetusministeriö. 2006. Kirjaston kehittämisohjelma 2006–2010. Kirjasto maaseudun ja taajamien monipalvelukeskuksena. Opetusministeriön julkaisuja 2006: 44.

Opetusministeriö. 2009. Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015: Yleiset kirjastot. kansalliset strategiset painoalueet. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 32.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio. 2009. Ikäihmisten palveluopas. (Ei julkaisupaikkaa): Peruspalvelukuntayhtymä Kallio.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio. 2013a. Päiväkodit. Hakupäivä 13.12.2013, http://www.kalliopp.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=12999.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio. 2013b. Ryhmäperhepäivähoito. Hakupäivä 13.12.2013, http://www.kalliopp.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=12192.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio. 2013c. Palvelukodit. Hakupäivä 13.12.2013, http://www.kalliopp.fi/alltypes.asp?menu_id=18431.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio. 2013d. Vanhusten asumispalvelut. Hakupäivä 13.12.2013, http://www.kalliopp.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=12710.

Petäjäsoja, I. 2012. Kirjastoverkon kattavuus ja kirjastopalvelujen saatavuus. Teoksessa E. Ainali (toim.) Pieni kirjasto murroksessa. Helsinki: Avain, 68–72.

Pirhonen, T. 2013. Kirjastoautojen palvelut monipuolistuvat. Kuopio: Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2012. Sievin liikenneturvallisuussuunnitelma. Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Rinta-aho, R. 2012. Ikääntyneiden kirjastopalvelut harvaan asutulla maaseudulla. Tampereen yliopisto. Informaatiotieteiden yksikkö. informaatiotutkimus ja interaktiivinen media. Pro gradu –tutkielma.

Serola, S. & Vakkari, P. 2011. Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa: Tutkimus kirjastojen hyödyistä kuntalaisten arkielämässä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:21.

Sievin koulutoimenjohtaja, Sievin kunta. Tiedustelu Sievin koulujen oppilasmäärän kehityksestä. Sähköpostiviesti [REDACTED]
14.11.2013.

Sievin kunnan kirjastoauton aikataulu 12.8.2013 - 8.6.2014. 2013. Hakupäivä 10.11.2013
http://www.sievi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=5182&menupath=2664,5182#5182.

Sievin kunta. 2010. Sievi palvelee. Hakupäivä 4.2.2013
[#5](http://www.sievi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=6269).

Sievin kunta. 2011a. Yleistietoa Sievin kunnasta. Hakupäivä 2.2.2013
http://www.sievi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=5559&menupath=2080,559#5559.

Sievin kunta. 2011b. Asemakylä (Korhonen). Hakupäivä 4.2.2013
http://www.sievi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=10944&menupath=2080,10943,10944#10944.

Sievin kunta. 2013a. Yleistä koulutoimesta, koulujen työ- ja loma-ajat. Hakupäivä 13.12.2013
http://www.sievi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=3001&menupath=2720,3001#3001.

Sievin kunta. 2013b. Esiopetus. Hakupäivä 13.12.2013,
http://www.sievi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=3347&menupath=2720,3347#3347.

Sievin kunta. 2013c. Pääkirjasto. Hakupäivä 28.2.2013
<http://www.sievi.fi/kirjasto>.

Sievin kunta. 2013d. Kirjastoauto. Hakupäivä 10.11.2013
http://www.sievi.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=5182&menupath=2664,5182#5182.

Sloan, M. 2009. Developing a good practice guide on library services for older people. APLIS 22 (2), 48–57

Sloan, M. & Vincent, J. 2009. Library services for older people – good practice guide. Exeter: The Network.

Syötä satuja: lukuevättä lapsuuteen. 2008. Suom. Ismo Loivamaa. Helsinki: Tammi.

Tiekkö-kirjastot. 2013. Web-Origo. Hakupäivä 4.2.2013 <http://www.tiekko.fi/>.

Tilastokeskus. 2011. Aluetyypit ja alueet (Ohjelmakausi 2007–2013). Hakupäivä 1.2.2013 http://www.stat.fi/tup/msind/msind_aluetyypit.html.

Tilastokeskus. 2012. Väestöennuste 2012 iän ja sukupuolen mukaan alueittain 2012 - 2040 Sievi. Hakupäivä 20.9.2013,
<http://193.166.171.75/Dialog/Saveshow.asp>.

Tilastokeskus. 2013. Kuntaportaali. Hakupäivä 2.9.2013
<http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/746.html>.

Valtioneuvoston asetus haja-asutusalueiden kyläkauppojen tukemisesta 11.12.2003/1062.

Yle Oulu. 2009. Sievi aloittaa kuljetuspalvelun vanhuksille. Hakupäivä 18.10.2013
http://yle.fi/uutiset/sievi_aloittaa_kuljetuspalvelun_vanhuksille/5714331.

LIITTEET

ASIAKASKYSELY

LIITE 1

Kysely kirjastopalveluiden tarjoamisesta Sievin haja-asutusalueelle

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää, miten kirjastopalveluita voitaisiin asiakkaiden mielestä tarjota Sievin haja-asutusalueella. Se on osa Oulun seudun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijan Riikka Heikkilän opinnäytetyötä. Kyselyyn voi vastata 1.11. asti. Lomakkeen voi palauttaa pääkirjastoon ja kirjastoautoon.

1) Sukupuoli

- Nainen Mies

2) Ikä

- alle 15 15–20 21–35 36–50
- 51–65 yli 65

3) Kuinka pitkä matka teillä on pääkirjastoon? _____ km

4) Onko teillä mahdollisuus käyttää omaa autoa asioidaksenne kirjastossa?

- Kyllä Ei

5) Onko teillä alaikäisiä lapsia?

- Kyllä Ei

6) Mitä seuraavista vaihtoehtoista voisitte käyttää saadaksenne kirjaston palveluita? Voitte valita useamman vaihtoehdon. Vastaattehan myös mahdollisiin tarkentaviin kysymyksiin.

- a) Kirjastoauto lisäpalveluineen

1. Mitä lisäpalveluita haluaisitte kirjastoautoon?

- Postin palveluita (esim. postimerkkien myynti ja postin lähettäminen)
- Apteekin palveluita (esim. lääkkeiden kuljetus)
- Verenpaineen mittaus
- Kelan lomakkeet
- Tietokone, jossa on internet-yhteys
- Tulostus- ja kopiointimahdollisuus
- Ennakkoäänestys
- Muu, mikä? _____

b) Kirjaston kotipalvelu

1. Mistä syystä haluaisitte kotipalvelua? _____

c) Asiointikuljetus kirjastoon

1. Kuinka usein haluaisitte käyttää kuljetuspalvelua?

- Kerran viikossa Joka toinen viikko Kerran kuussa

Muu, mikä? _____

2. Kulkeeko kylällänne kunnan asiointikuljetus?

- Kyllä Ei

3. Jos kulkee, kuinka usein? _____

d) Kirjaston siirtokokoelma tai lainausasema kyläkoululla

1. Olisiko itsenäisesti käytettävä siirtokokoelma mielestänne riittävä

palvelumuoto vai haluaisitteko lainausaseman, jossa käy kirjaston työntekijä?

- Mielestäni siirtokokoelma riittää Haluaisin lainausaseman

7) Miten nykyiset haja-asutusalueen kirjastopalvelut palvelevat teitä?

8) Miten haja-asutusalueen kirjastopalvelut pitäisi järjestää, jotta ne palvelisivat teitä parhaiten?

Kiitos vastauksistanne!

Kouluille lähetetyt kysymykset

LIITE 2

1. Kuinka paljon koulullanne on oppilaita?
2. Miten nykyiset kirjastopalvelut mielestänne palvelevat kouluanne?
3. Miten kirjastopalvelut pitäisi järjestää, jotta ne palvelisivat kouluanne parhaiten?
4. Olisiko kirjaston siirtokokoelma tai lainausasema mielestänne sopiva tapa järjestää koulujen kirjastopalvelut?
5. Olisiko koulunne tiloissa mahdollista pitää kirjaston siirtokokoelmaa tai lainausasemaa?
6. Kumpi olisi mielestänne parempi vaihtoehto kirjastopalveluiden järjestämiseksi: kirjastoauto vai kirjaston siirtokokoelma/lainausasema?
7. Olisiko oppilaiden kuljettaminen pääkirjastoon mielestänne mahdollista?